

ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
สุธิดา มาอ่อน

Collaboration Art in Bann Thungluang Terracotta Community,
Keremas District, Sukhothai
Suthida Ma-on

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะ และการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Architecture Art and Design Faculty, Naresuan University

Corresponding author. E-mail address: suthidam@nu.ac.th

received: October 26, 2021

revised: May 24, 2021

accepted: June 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษารูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ (Collaboration Art) สำหรับงานวิจัยสร้างสรรค์ โครงการ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม : ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาวิเคราะห์ และสรุปลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ และ 2.อธิบายแนวปฏิบัติกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินผู้ปฏิบัติการสร้างสรรค์ กับผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นสมาชิกชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินการวิจัยสองขั้นตอน คือ การสร้างปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ด้วยการกำหนด 1. บทบาทของศิลปิน 2. คุณสมบัติและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ 3. วิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และ 4. ผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ ผลการสรุปลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ได้นำไปสู่การอธิบายแนวปฏิบัติกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงว่า เป็นการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น ผ่านการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาสังคม ที่ยังคงให้ความสำคัญกับบทบาทของศิลปิน ในฐานะผู้สร้างและดำเนินกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นอันดับแรก และมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่เฉพาะ คือ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ซึ่งศิลปินได้เลือกใช้เป็นที่ปฏิบัติการสร้างสรรค์เป็นอันดับรองลงมา และมีความสัมพันธ์ต่อขั้นตอนปฏิบัติในกระบวนการสร้างสรรค์ในเรื่อง การกำหนดคุณสมบัติและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ วิธีการสร้างและดำเนินการปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ ผ่านการสร้างชิ้นงานด้วยเทคนิคเครื่องปั้นดินเผา และกิจกรรมศิลปะ ที่นำไปสู่การระบุดตามเป้าหมายกระบวนการปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวผลงานศิลปะในท้ายที่สุด ที่ยังคงปรากฏสุนทรียะศิลป์อยู่ในผลงาน ภายใต้แนวคิดการสร้างสรรค์หลักของศิลปิน

คำสำคัญ: ศิลปะ การร่วมสร้างสรรค์ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

ABSTRACT

This article is the studied of collaboration art genre for the creative research named “The Pilgrimage on the Third Lunar Moth: the Collaboration Art and Relational Realm of the Terracotta Community of Bann Thungluang, Keremas District, Sukhothai Province. The objective of the studied is to 1. analyze collaboration art theory and concluded the characteristic which shows the main idea of the style, and 2. described the process of the collaboration between artist as a practitioner and the collaborators who are the member of Thungluang community. They are used as two steps of research methodology which are the creation of collaboration through art activities and the creation of works of art by the artist and co-creators by defining 1. the role of the

artist, 2. the qualifications and role of the co-creator, 3. the co-creation practice method, and 4. the objective outcomes of the co-creation process. The explanation result of the collaboration art characteristics and core issues has led to the meaning of collaborative practiced process in the terracotta Community of Bann Thungluang. The procedure is occurred with others people by artist using art practice as a tool for social development. The action still emphasizes on the first priority role of artist as a creator and director who manage the collaborative process. The second condition is chosen creative practice area, Thungluang village; where is connected to the artist. It is also related the quality and action of collaborators identification, how to collaborated using terracotta technique and art activities. Finally, the outcome explains the relationship between the collaborative practice process and art objects which are still reveal an art aesthetic within the creative concept framework.

Keywords: Art, Collaboration, Bann Thungluang Terracotta Community

บทนำ

“ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์” ได้ถูกอธิบายลักษณะและประเด็นสำคัญในฐานะรูปแบบทางศิลปะ ภายใต้เงื่อนไขการทำงานร่วมกัน ตามความหมายของคำ Collaboration ซึ่งตามพจนานุกรมศัพท์ภาษาอังกฤษ หมายถึง การทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่ต้องใช้การพิจารณา (Farlex Inc, 2003-2021) เมื่อรวมกับคำ “ศิลปะ” ที่หมายถึงผลการปฏิบัติสร้างสรรค์โดยศิลปินแล้ว จึงควรเรียกว่า “ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์”

แนวคิดหลักของรูปแบบภายใต้ความหมายคำ “การทำงานร่วมกัน” ได้ถูกนำมาอธิบายถึงรูปแบบศิลปะร่วมสมัย (โดยนักวิชาการและนักวิจารณ์ศิลปะหลายรายในโลกศิลปะตะวันตก) ที่ศิลปินได้ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม โดยการสร้างกระบวนการปฏิบัติสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนที่ศิลปินเลือก เพื่อปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะที่เป็นความจริง และสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและตัวผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้

แนวทาง “ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์” (Collaboration Art) ได้กลายเป็นบรรทัดฐานทางรูปแบบ ที่สร้างปรากฏการณ์ทางการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยในเวทีศิลปะร่วมสมัยโลก ด้วยแนวทางที่แตกต่างกัน ตามรายละเอียดของขั้นตอนปฏิบัติ และเป้าหมายทางการสร้างสรรค์ของศิลปินเจ้าของความคิด ทำให้การสรุปลักษณะหรือประเด็นสำคัญของรูปแบบอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นไปได้ยาก คำอธิบายของนักวิชาการศิลปะ ภัณฑารักษ์ หรือนักวิจารณ์ศิลปะจึงมีความหลากหลาย ตามการวิเคราะห์และความสนใจในแง่มุมที่แตกต่างกันไป ในแต่ละผลงานหรือโครงการที่ศิลปินได้ลงมือปฏิบัติผ่านมา

ความนิยมของแนวทางปฏิบัติสร้างสรรค์ด้วยการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่น ในฐานะรูปแบบหนึ่งในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย ได้รับการยอมรับและเกิดขึ้นแล้วในทั่วทุกภูมิภาคของโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย เพราะสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่เชื่อมโยงและส่งผลกระทบถึงกันในทุกภูมิภาคของโลก ได้ส่งผลต่อกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยด้วย หากในปัจจุบันศิลปินสามารถสร้างสรรค์ผลงานด้วยประสบการณ์และทักษะส่วนบุคคล แต่มีแนวปฏิบัติที่แตกต่างไปจากอดีต ส่งผลเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และช่วยขยายขอบเขตของผู้ชมให้กว้างมากขึ้นแล้ว ศิลปินก็ควรปฏิบัติเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเคลื่อนไหวทางศิลปะให้เกิดขึ้นแก่โลกศิลปะร่วมสมัยเช่นเดียวกัน

ในกรณีชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย ศิลปินสมหมาย มาอ่อน ได้เลือกใช้กระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหลักในการเชื่อมโยงและนำสมาชิกชุมชนบางส่วนเข้าเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โดยสร้างกระบวนการทำงานจากความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคลทั้งทางด้านวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์ศิลปะ ให้นำไปสู่เป้าหมายหลักทางการสร้างผลงานศิลปะ ผ่านโครงการวิจัยสร้างสรรค์ชื่อ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม: ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมัท จังหวัดสุโขทัย

ทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ (Collaboration Art Theory)

ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ศิลปินมากมายต่างนำแนวทางการร่วมสร้างสรรค์ไปปฏิบัติ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ทางรูปแบบให้เกิดขึ้น ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ส่งผลต่อศิลปินแกรนท์ เคสเตอร์ (Grant Kester) อาจารย์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (the University of California, San Diego) ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ เป็นปฏิบัติการทางศิลปะที่แสดงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงช่วงเวลาแห่งโลกเสรีนิยมยุคใหม่กับกลุ่มประเพณีนิยมหัวก้าวหน้าในยุคสมัยใหม่เข้าด้วย มีความโดดเด่นในระดับที่เรียกว่า เป็นปรากฏการณ์ของโลก (Kester, 2011, p. 1) และเป็นทางเลือกใหม่ที่ได้รับการนิยมนิยม ด้วยการมุ่งให้ความสำคัญกับขั้นตอนการปฏิบัติสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความหมายใหม่ให้กับศิลปะ ด้วยการนำศิลปะเข้าไปสู่ชีวิตของผู้ชมมากขึ้น

ศิลปินจำนวนมากได้ใช้รูปแบบการทำงานร่วมกันที่มีความแตกต่างกันไปในรายละเอียด จากตัวอย่างผลงานที่ผ่านมาของศิลปินหลายรายพบว่า จุดเด่นสำคัญของรูปแบบยังคงอยู่ที่บทบาทของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับบุคคลอื่น ตามความหมายพื้นฐานของคำ “Collaboration” โดยมีศิลปินเจ้าของความคิดเป็นผู้เริ่มต้น แบ่งออกเป็น การทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปิน และ ศิลปินกับบุคคลอื่น ความแตกต่างของทั้งสองลักษณะนอกจากเรื่องคุณสมบัติของผู้ร่วมสร้างสรรค์แล้ว ยังมีเรื่องจุดมุ่งหมายหรือเจตนากรณีทางการสร้างสรรค์ของศิลปิน เป็นตัวกำหนดการเข้าร่วม บทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผลลัพธ์จากการสร้างสรรค์ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างหลากหลายของรูปแบบ ที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการ นักวิจารณ์ ภัณฑารักษ์ หรือผู้เชี่ยวชาญศิลปะร่วมสมัย ทั้งนี้ สามารถสรุปจุดมุ่งหมายหลักตามลักษณะคุณสมบัติของผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้เป็นสองลักษณะ คือ การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการแสดงออกส่วนบุคคลในกรณีร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับศิลปิน และเพื่อการพัฒนาสังคม ในกรณีร่วมสร้างสรรค์กับบุคคลอื่น ทั้งสองลักษณะเป็นความสับสนเนื่องทางพัฒนาการ ที่เริ่มจากการทำงานร่วมกันแบบศิลปินกับศิลปิน ไปสู่ศิลปินกับบุคคลอื่น

ลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบ

ชาร์ล กรีน (Charles Green) นักทฤษฎีศิลปะร่วมสมัย ได้อธิบายลักษณะการร่วมสร้างสรรค์ ในมิติการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปินว่า เริ่มปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา โดยเน้นบทบาทของศิลปินแต่ละคนในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นอิสระ ตามแนวทางศิลปะเชิงความคิด (Conceptual Art) (Green, 2001, p. x) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ส่วนบุคคล ให้หลุดพ้นจากการยึดติดกับการแสดงอัตลักษณ์ในผลงาน ที่ผูกพันกับเรื่องมูลค่าทางการตลาดจากความเป็นต้นแบบหรือต้นฉบับของศิลปิน จึงใช้วิธีผสมผสาน อัตลักษณ์ระหว่างศิลปินด้วยการทำงานร่วมกัน

การร่วมสร้างสรรค์ตามแนวทางศิลปะเชิงความคิดของกรีน ถูกอธิบายด้วยผลงานของศิลปินหลายราย จากการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความเป็นครอบครัว คู่สมรส หรือหุ้นส่วนชีวิต ในลักษณะการทำงานเป็นคู่ไปจนถึงกลุ่มครอบครัว เช่น กรีนของ เฮเลน และนิวตัน แฮริสัน (Helen and Newton Harrison) จนคลี่คลายไปสู่การทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปิน ที่แสดงอัตลักษณ์ของศิลปินผ่านผลงานของแต่ละศิลปินที่ร่วมกันสร้างสรรค์ มีจุดร่วมทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ โดยไม่สนใจการรับรู้ของผู้ชม เป็นการแสดงออกที่ซับซ้อน จากความเป็นส่วนตัวของศิลปินทั้งคู่ ด้วยเนื้อหาส่วนบุคคล เช่น เรื่องเพศ ความเจ็บปวด และประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีร่วมกัน

ตัวอย่างบทบาทของศิลปินระหว่าง คริสโต และเจนนี คลอด (Christo and Jeanne-Claude) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบครอบครัวในฐานะสามีภรรยา ที่พัฒนาไปสู่ความเป็นคู่ศิลปิน และการเปลี่ยนผ่านด้วยความพยายามลดบทบาทความเป็นส่วนตัวไปสู่ลักษณะของการร่วมมือกัน โดยการสร้างสรรค์ผลงานสามมิติด้วยการห่อ และการติดตั้งจัดวางบนพื้นที่เฉพาะ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961 เป็นต้นมา จวบจนปัจจุบัน เช่น ผลงาน L'Arc de Triomphe, Wrapped (1962-2021) (L'Arc de Triomphe, Wrapped, 2021) การทำงานร่วมกันและเทคนิคทางปฏิบัติของทั้งสอง ได้แสดงถึงอัตลักษณ์ของศิลปินในผลงานอย่างชัดเจน ในหน้าประวัติศาสตร์ศิลปะโลก

กิลเบิร์ต และ จอร์จ (Gilbert and George) เป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นแบบเพื่อนสนิท จนพัฒนาไปสู่การเป็นหุ้นส่วนชีวิตตามกฎหมายในปี ค.ศ. 2008 ด้วยบทบาทอันสลับซับซ้อนและปัญหาอย่างมากในการร่วมทำงานระยะแรก ส่งผลกระทบต่อตัวศิลปินเอง ทั้งสองคนแสดงภาพลักษณ์ในฐานะประติมากรรมสามมิติด้วยร่างกายตนเอง เสมือนเป็นภาพลักษณ์ความเชื่อที่เป็นความจริงอันสูงส่งจวบจนปัจจุบันของทั้งคู่ ในฐานะประติมากรรมที่มีชีวิตและการแสดงออกถึงความงดงาม

มารินา อบราโมวิช และอุเลย์ (Marina Abramovic and Ulay) เป็นตัวอย่างการแสดงบทบาทของศิลปิน ที่เริ่มต้นจากความสัมพันธ์อันดีเพื่อนรักไปสู่การเป็นคู่รัก และพัฒนาไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางศิลปะด้วยหัวใจระหว่งกัน อย่างเหนียวแน่นเป็นระยะเวลายาวนาน ผ่านภาพลักษณ์ผลงานต่างๆ เช่น ผลงาน Rest Energy, 1980 จากแนวคิดพื้นฐานทางการสร้างสรรค์เรื่องประสบการณ์ของศิลปิน ที่ต้องการเติมเต็มส่วนที่เหลือครึ่งหนึ่งของแต่ละคน ซึ่งศิลปินคิดว่าเป็นเสมือนความว่างเปล่า หรือความไม่มีตัวตน ให้ถูกส่งผ่านไปสู่ความทรงจำอันน่ายินดีควรค่าแก่การจดจำ ด้วยผลงานมากมายที่ร่วมกันสร้างสรรค์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2010 การใช้สื่อศิลปะการแสดงสดของทั้งคู่ไม่ใช่เพียงการทำงานร่วมกัน แต่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างกันด้วย (Carey, 2016, pp. 101-105)

การร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง แอนดี้ วอร์ฮอล (Andy Warhol) กับ ชอง-มิเชล แบสควีท (Jean-Michel Basquiat) ในช่วงปี ค.ศ. 1983-1985 เป็นอีกหนึ่งการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปิน ที่เกิดจากการจินตนาการส่วนบุคคลอย่างเป็นอิสระ ตามแนวคิดการแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบระหว่างกัน ด้วยเทคนิคจิตรกรรมลงบนชิ้นงาน แทนคำพูดและบทสนทนา (Tribute, 2021) ถึงแม้เป็นเรื่องการแสดงออกส่วนบุคคลของศิลปินจากการทำงานร่วมกัน แต่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่มีต่อกัน อย่างเหนียวแน่น จนกลายเป็นความไว้วางใจต่อกันจนถึงระดับที่สามารถร่วมกันทำงานได้อย่างเป็นอิสระ และให้การยอมรับในทักษะ และประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ของแต่ละศิลปิน

แนวคิดและประเด็นสำคัญทางรูปแบบการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับศิลปิน ของ ชาร์ล กรีน จึงอยู่ที่การทำงานเป็นคู่ หรือเป็นกลุ่ม เพื่อถ่ายทอดความคิดและความหมายตามแนวศิลปะคอนเซ็ปชวลไปสู่ผู้ชม และยังคงแสดงความเป็นอิสระต่อกันทางความคิดสร้างสรรค์ ผ่านวิธีปฏิบัติในการทำงานที่คงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล และปรากฏความเป็นสุนทรีย์ศิลปะอย่างชัดเจน จนได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่องในฐานะรูปแบบหนึ่งทางการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย เพราะเป็นแนวปฏิบัติที่ศิลปินได้พัฒนาโดยสร้างรูปแบบกระบวนการใหม่ให้กับศิลปะ และเปิดเผยตัวตนของผู้ร่วมทำงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นผลต่อการพัฒนาไปสู่การทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น ด้วยจุดมุ่งหมายในการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม

จุดมุ่งหมายของการร่วมสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม นอกจากการให้ความสำคัญกับบทบาทของศิลปิน และคุณสมบัติของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ในความหมายของการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น ที่เป็นตัวกำหนดแนวคิด และการแสดงออกของศิลปิน ในการอธิบายลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความแตกต่างให้กับกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ของศิลปิน คือ พื้นที่หรือขอบเขตของพื้นที่เฉพาะ กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติการสร้างสรรค์

แกรนท์ เฮซ เคสเตอร์ (Grant H. Kester) นักประวัติศาสตร์ศิลปะ และนักวิจารณ์ศิลปะ จากมหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนีย ซาน ดิเอโก (University of California San Diego) อธิบายถึง การร่วมสร้างสรรค์ในมิติของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสังคม ว่าเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับศิลปิน หรือเป็นบุคคลอื่นๆ ในสังคม ตามความหมายการทำงานร่วมกัน ในลักษณะการร่วมแรงเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยมีบางสิ่งเป็นตัวเชื่อมโยง ซึ่งสะท้อนภาพการทำงานเป็นกลุ่ม ด้วยการให้ความร่วมมือกัน และอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันนี้ (Kester, 2011, pp. 1-2) การขยายขอบเขตการร่วมทำงาน ทำให้ขอบเขตพื้นที่การทำงานกว้างมากขึ้น มีผลต่อจำนวนผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เพิ่มมากขึ้น ขั้นตอนในกระบวนการสร้างสรรค์เกิดความซับซ้อนและหลากหลายยิ่งขึ้น โดยศิลปินเป็นผู้กำหนดวิธีปฏิบัติแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ เพราะต้องเป็นผู้ดำเนินการให้ผลของการปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมายและแนวคิดหลักที่วางไว้

ดังนั้น ศิลปินจึงต้องเป็นผู้เชื่อมโยงผู้ร่วมสร้างสรรค์ เข้ากับพื้นที่เฉพาะ และสร้างวิธีปฏิบัติสร้างสรรค์ให้สอดคล้อง และดำเนินไปตามเป้าหมายและแนวคิดที่กำหนดขึ้น การเชื่อมโยงข้อกำหนดต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นไปตามเจตนาการสร้างสรรค์ของตน จากคำอธิบายของเคสเตอร์สรุปได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หรือการลงแรงช่วยงาน ในฐานะขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานร่วมกันตามทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์นั้น สามารถปรากฏในรูปกิจกรรมศิลปะ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ภายในพื้นที่และขอบเขตแบบประเพณีนิยมอย่าง หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ หรือในเทศกาลศิลปะเบียนนาเล่ย์ แต่สามารถทำได้ในชุมชน กลุ่มเพื่อนบ้าน พื้นที่ประท้วงทางการเมือง และเผยแพร่ได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การบันทึกภาพเคลื่อนไหว (Video Collectives) ปฏิบัติทางศิลปะ (Workshops) หรือ การประชุมสัมมนา (Public Meeting) ที่ในอดีตเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ศิลปกรรมชุมชน (Community Art) (Kester, 2011)

ผลการปฏิบัติจากกิจกรรมศิลปะดังกล่าว ในฐานะเป็นขั้นตอนหนึ่งในการลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ผ่านทางการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงสถานะความเข้มข้นของระดับการร่วมสร้างสรรค์ จึงพบว่าเคสเทอร์ได้แยกประเด็นการอธิบายมิติการร่วมสร้างสรรค์ ออกจาก การมีส่วนร่วม โดยใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์และศิลปะเชิงสัมพันธ์ของนิโกลาส์ บูริโยต์ (Nicolas Bourriaud) เป็นหลักในการอธิบาย เพราะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับโครงข่ายทางสังคมเช่นเดียวกัน

มาเรีย ลินด์ (Maria Lind) ภัณฑารักษ์อิสระ ผู้เป็นทั้งนักเขียน นักวิชาการศิลปะ และผู้อำนวยการเทศกาลศิลปะกวางจูเบียนนาเล่ย์ ครั้งที่ 11 (the 11th Gwangju Biennial) อธิบายถึงลักษณะและประเด็นสำคัญของการร่วมสร้างสรรค์ในเชิงการสร้างความสัมพันธ์ตามพฤติกรรมของสังคมในมนุษย์ ว่ามีความซับซ้อนระหว่างการทำงานร่วมกันตามสถานะของอาการ หรือบทบาทที่แสดงขณะปฏิบัติ ซึ่งแสดงออกด้วยอาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) การมีส่วนร่วม (Participation) การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม (Group Activity) หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างกันผ่านการทำงานด้วยกัน อันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในสังคมมนุษย์ ดังนั้น จึงจำแนกลักษณะการทำงานร่วมกันด้วยแนวปฏิบัติที่แตกต่างภายใต้ความหมายการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคลมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ตามความหมายของคำดังต่อไปนี้

- 1.ความร่วมมือ (Cooperation) เป็นการทำงานที่เน้นแนวคิดในทิศทางเป็นหนึ่งเดียวกัน และได้รับประโยชน์จากการร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย
- 2.การรวมกลุ่มกัน (Collective) สะท้อนให้เห็นภาพการทำงานภายใต้ระบบทางสังคม หรือ สังคมนิยม ผ่านการกระทำร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม
- 3.การมีปฏิสัมพันธ์หรือปฏิภิกิริยา (Interaction) ที่อาจเป็นการกระทำระหว่างบุคคลของคนหลายคน หรือ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อบางสิ่งบางอย่าง
- 4.การมีส่วนร่วม (Participation) มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างบริบทที่ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบางสิ่ง

บางอย่าง ที่บางคนได้สร้างสรรค์ขึ้น และมีความเป็นไปได้ที่จะส่งผลกระทบต่อบางสิ่งบางอย่าง (Lind, 2009, p. 54) การจำแนกลักษณะและสถานะการปฏิบัติงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ข้างต้นของลินด์ เป็นทางออกในการอธิบายความแตกต่างของลักษณะและประเด็นสำคัญของผลงานร่วมสร้างสรรค์ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น แนวปฏิบัติทั้งสี่ยังช่วยอธิบายถึงการบูรณาการข้ามศาสตร์ เพราะเกี่ยวข้องกับสังคมและมานุษยวิทยา ด้วยการแสดงระดับการทำงานร่วมกันที่แตกต่างกันไปตามบทบาท ซึ่งถูกกำหนดโดยศิลปินผู้เป็นเจ้าของความคิด

ในความเห็นของลินด์ ประเด็นเรื่องพื้นที่เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นประเด็นสำคัญทางรูปแบบอย่างหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดของเกรสเทอร์ ซึ่งถูกขยายความว่า ทำให้กระบวนการสร้างสรรค์ต้องมีเรื่องวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ หรือมีส่วนร่วมได้เข้าเป็นส่วนหนึ่ง และแสดงอาการด้วยท่าทางและบทสนทนา หรือปฏิภิกิริยาที่เชื่อมโยงกับบริบทของสถานการณ์หรือสังคมขณะนั้น ย่อมทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมด้วย (Lind, 2009, p. 61) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ ดอลอเรส กาลินโด (Dolores Galindo) ในเรื่องระดับการแสดงบทบาทการปฏิบัติของผู้ร่วมสร้างสรรค์ หรือผู้มีส่วนร่วม ที่กาลินโดได้แยกออกเป็นคำ “การทำงานร่วมกัน” และ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องกันกับลักษณะเฉพาะทางพื้นที่ด้วย

ตามทัศนะของ ดอลอเรส กาลินโด ภัณฑารักษ์ นักวิจารณ์ ชาวอังกฤษ แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน โกลด์สมิทส์ (Goldsmiths University of London) นั้น มีประเด็นสำคัญอยู่ที่การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมที่ศิลปินได้เลือกการนำผู้ชมในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมหรือทำงานด้วยกัน ตามบริบททางสังคมและลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่กำหนดสำหรับการสร้างสรรค์ แต่ยังคงคำนึงถึงความสำเร็จในทางสุนทรียะศิลปะ ควบคู่กับประโยชน์หรือการพัฒนาสังคม ที่อาศัยการร่วมสร้างสรรค์ และมีมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เปลี่ยนแนวความคิดการทำงานของตนไปสู่การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ด้วยการนำเสนอผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Galindo, pp. 2-15) กระบวนการทำงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการนำศิลปะเข้าสู่ชีวิตของผู้ชม (ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปิน) ด้วยการเชื่อมโยงมนุษย์กับสังคมผ่านการทำงานของศิลปิน และปัจจัยด้านลักษณะเฉพาะทางพื้นที่ผู้ชม และสถานการณ์ในพื้นที่ นอกจากนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมแล้ว ยังเป็นความสำเร็จของศิลปินในการแสวงหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับผลงาน ตามแนวคิดแบบศิลปะแนวประเพณีที่มีมาแต่เดิมด้วย

บทความของกาลินโด ได้แยกคำว่า “การเข้ามีส่วนร่วม” – Participation และคำ “การทำงานร่วมกัน” – Collaboration เป็นสองความหมาย ดังปรากฏในชื่อบทความ “Theories of Participation and Collaboration in Art” โดยคำ “Participation” หมายถึง การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งหรือการแบ่งปันบางสิ่งบางอย่างกัน (Farlex Inc, 2003-2021) ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกลักษณะการทำงานร่วมกัน ตามระดับการปฏิบัติของมาเรีย ลินด์ ถึงแม้ทั้งสองคำจะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทางศิลปะ แต่มีความต่างกันตามแนวคิด เจตนารมณ์ และรายละเอียดทางปฏิบัติตามกระบวนการสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ หรือผู้มีส่วนร่วม ที่ทำให้ระดับความเข้มข้นของการร่วมสร้างสรรค์แตกต่างกัน

ทั้ง ลินด์, กาลินโด และ เคสเทอร์ มักอธิบายการร่วมสร้างสรรค์ โดยกล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีศิลปะเชิงสัมพันธ์ของ นิโกลาส์ บูริโยต์ (Nicolas Bourriaud) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงปฏิสัมพันธ์ของผู้ชม เมื่อเขาเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ ที่ศิลปินสร้างหรือกำหนดขึ้น ตามขั้นตอนการปฏิบัติสร้างสรรค์ ซึ่งบูริโยต์ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีศิลปะเชิงสัมพันธ์ จากการวิเคราะห์กลุ่มผลงานของศิลปินคนสำคัญ เช่น ดอมินิก กอนซาเลซ-โฟเรสเตอร์ (Dominique Gonzalez-Foerster) คาร์สเทิน ฮอลเลอร์ (Carsten Holler) ฟิลิปป์ พาร์เรโน (Philippe Parreno) และ ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช (Rirkrit Tiravanija) เป็นต้น

บูริโยต์ได้ให้คำจำกัดความรูปแบบศิลปะในลักษณะดังกล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1998 ว่า บทบาทของศิลปะไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์และแนวคิดเชิงอุดมคติแบบที่เคยเป็นมา แต่ศิลปะเป็นหนทางแห่งวิถีชีวิตและแนวทางปฏิบัติภายใต้โลกแห่งความเป็นจริง ขึ้นอยู่กับขอบเขตซึ่งศิลปินได้กำหนดขึ้น หัวใจสำคัญของศิลปะเชิงสัมพันธ์ คือ การมีส่วนร่วม และความเป็นปัจจุบันขณะในแต่ละสังคมที่ศิลปะจะเป็นสื่อไปสู่การเผชิญหน้ากันระหว่างผลงานและผู้ชม (Bourriaud, 2002, p. 13)

จุดมุ่งหมายของศิลปิน คือ การสร้างศิลปะและนำเสนอสู่สาธารณะในรูปแบบใหม่ ด้วยวิธีการสร้างสถานการณ์ผ่านกิจกรรมศิลปะในพื้นที่ที่ศิลปินได้กำหนดขอบเขตขึ้น ใช้วิธีสื่อสารที่หลากหลายของศิลปินแต่ละราย เป็นเครื่องมือดึงดูดให้ผู้ชมและกลุ่มผู้ชมเข้ามีส่วนร่วม กับพื้นที่ศิลปะหรือสถานการณ์ของศิลปิน ด้วยจุดประสงค์ให้เกิดการรับรู้ทางสุนทรียะศิลป์รูปแบบใหม่ หรือเกิดประสบการณ์ใหม่แก่ผู้ชม ผ่านการแลกเปลี่ยนบทสนทนาและสัมผัสประสบการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ ในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์นั้น ๆ ของผู้ชม ถูกกำหนดด้วยช่วงเวลาชั่วขณะที่ได้เข้ามีส่วนร่วม อันเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง ที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จทางการสร้างสรรค์ของศิลปิน

ดูเหมือนว่าคำอธิบายของ บูริโยต์ เอง ยังคงไม่สามารถสรุปคำจำกัดในลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกันกับรูปแบบการทำงานร่วมกันทางศิลปะของนักวิชาการคนอื่น เพราะการอธิบายถึงวิธีการพยายามดึงดูดผู้ชมให้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานนั่นเอง ที่ทำให้ศิลปินต่างต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลาย ไม่เฉพาะเพียงการมีส่วนร่วมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านบทสนทนาอย่างกรณีของฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช เท่านั้น แต่กรณีของ คาร์สเทิน ฮอลเลอร์ กับผลงาน Slide Installation นั้น ยังเข้าข่ายลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยปฏิริยา (Interaction) ที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบางสิ่งบางอย่าง ดังเช่นที่ ลินด์ได้แยกระดับการทำงานร่วมกัน ไว้ตามบทบาทหรือการปฏิบัติที่ผู้ร่วมทำงานได้แสดงออกอย่างที่ศิลปินกำหนด

จากแนวคิดและทัศนะของนักวิชาการข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน เพียงพอต่อการเลือกนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น ตามแนวคิดหลักและจุดประสงค์ของศิลปิน เพื่อให้การสร้างสรรค์ศิลปะแสดงความร่วมมือและสุนทรียะศิลป์ ด้วยการเชื่อมโยงศิลปะเข้ากับชีวิตอย่างแท้จริง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในแต่ละพื้นที่ที่ศิลปินได้เลือก ภายใต้ลักษณะและประเด็นสำคัญดังนี้ 1) การให้ความสำคัญกับบทบาทของศิลปิน 2) การเข้าร่วมและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ 3) วิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และ 4) ผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ในท้ายที่สุด

บทบาทของศิลปินยังคงเป็นความสำคัญอันดับแรก ตามแนวคิดทั้งที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปิน และศิลปินกับบุคคลอื่น ด้วยความเป็นอิสระต่อกันทางความคิดและวิธีแสดงออกที่ปรากฏอัตลักษณ์ของศิลปินในลักษณะการผสมผสานเมื่อถูกนำมาใช้กับผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นบุคคลอื่น จึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องลักษณะสำคัญทางกายภาพในปัจจุบันและภูมิหลังของพื้นที่ อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การดึงดูดให้บุคคลอื่นเข้าร่วม และการกำหนดบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ และศิลปินต้องนำไปพิจารณาในกระบวนการสร้างวิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมสร้างสรรค์ด้วยการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เกิดผลตามแนวคิดหลักของศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์

ตัวอย่างกรณีศึกษาปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์

กรณีการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่นที่ศิลปินเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น ผลงานชุด “Field” ของ แอนโทนี กรอมลีย์ (Antony Gormley) ศิลปินสร้างสรรค์ผลงาน ในพื้นที่ที่ศิลปินเลือกโดยทำงานร่วมกับชาวบ้านหลายพื้นที่ เช่น ชาว

เซนต์เฮเลนส์ ประเทศอังกฤษ และ ชาวเซียงซาน ประเทศจีน เป็นต้น ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและอนาคตของผู้คนบนโลกใบนี้ โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ ให้ผลงานศิลปะย้อนกลับไปมองผู้สร้างสรรค์หรือผู้ชมในภายหลัง โดยกำหนดให้ชาวบ้านปั้นดินเป็นรูปทรงตามแบบ ด้วยวิธีการและแนวคิดที่ศิลปินออกแบบไว้อย่างเป็นขั้นตอน (Gormley, Antony Gormley Project Field, 1989 - 2003, 2019) ผลจากกระบวนการสร้างสรรค์ สำเร็จเป็นรูปทรงที่ศิลปินต้องการ ด้วยการทำงานร่วมกันในลักษณะของการให้ความร่วมมือที่ได้รับประโยชน์ทั้งศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการปฏิบัติตามแนวทางและวิธีการที่ศิลปินได้วางแผนงานไว้

ภาพ 1 ผลงาน “Field” โดย แอนโทนี กรอมเลย์ © (Gormley, Antony Gormley Project Field, 1989 - 2003, 2019)

ในขณะที่ ผลงาน “Clay and the Collective Body”, 2009 เป็นผลงานการทำงานร่วมกันในแบบการร่วมกลุ่มทางสังคม (Collective) กับชาวเมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ จำนวนถึง 2,000 คน ศิลปินยังคงใช้ดินเป็นวัสดุในการสร้างรูปทรงเช่นเดียวกับผลงาน “Field” แต่มีพัฒนาการจากการทำงานก่อนหน้านี้ในเรื่องการใช้สื่อและแนวคิดทางการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเรื่องความร่วมมือชาวบ้าน พื้นที่และเวลาอันจำกัด (4 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง) ในกระโจมที่ถูกสร้างขึ้นกลางแจ้งช่วงฤดูหนาว และพลังงานที่มีอยู่ เข้าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างรูปทรงผลงาน สร้างคำถามให้เกิดขึ้นว่าใครเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ทำอย่างไรให้เป็นศิลปะและสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใคร (Boeckel, 2009)

ภาพ 2 พื้นที่เฉพาะภายนอกภายในของผลงาน “Clay and the Collective Body”, 2009
© (Gormley, Antony Gormley Project Clay and the Collective Body, 2009, 2019)

ภาพ 3 ผลงานชิ้นงานย่อยของผลงาน “Clay and the Collective Body”, 2009
© (Gormley, Antony Gormley Project Clay and the Collective Body, 2009, 2019)

กระบวนการสร้างรูปทรงของผลงานชุดนี้เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดหลักที่ศิลปินเป็นผู้กำหนด แต่ถูกตีความตามกระบวนการทางความคิดและจินตนาการของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ทุกชิ้นงานที่ปรากฏจึงแสดงความเป็นอิสระทางด้านเทคนิคการปั้น และการสร้างภาพลักษณ์รูปทรง ที่มีเรื่องราวเนื้อหาแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ส่วนบุคคล โดยศิลปินมิได้กำหนดรูปแบบหรือแนวทางการสร้างรูปทรง จึงเข้าลักษณะศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ที่เกิดขึ้นระหว่างศิลปินกับการรวมกลุ่มทางสังคมของบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ศิลปิน

ผ่านการใช้กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์และทักษะเชิงช่างส่วนบุคคลของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ในการถ่ายทอดความคิดออกมาสู่รูปทรงที่มีความเป็นรูปธรรม บนพื้นที่เฉพาะที่ศิลปินได้เลือกและกำหนดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในผลงานทั้งสองชุดของกรอมเลี่ยนั้น ไม่ปรากฏรายละเอียดวิธีการนำบุคคลอื่นเข้ามีส่วนร่วม และเข้าร่วมสร้างสรรค์ผลงาน เห็นชัดได้ว่าทั้งสองกรณีเป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการเป็นส่วนตัวกับศิลปิน แต่อยู่ในลักษณะของการใช้ปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างศิลปินกับพื้นที่เฉพาะของศิลปิน โดยมีตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกในพื้นที่เป็นตัวเชื่อม ด้วยความเต็มใจร่วมมือกับศิลปิน ดังนั้น เงื่อนไขสำคัญหลักประการหนึ่งของทั้งสองผลงานจึงอธิบายได้ว่า ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่องขอบเขตพื้นที่เฉพาะที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้แนวคิดของศิลปิน ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของศิลปะแห่งร่วมสร้างสรรค์ที่นอกเหนือจากเรื่องพื้นที่เฉพาะ จึงประกอบด้วยความต้องการสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างศิลปินกับสมาชิกในสังคม ผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่ศิลปินเป็นผู้กำหนด เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนสู่สังคม ด้วยการใช้ทักษะเชิงช่างที่ผ่านกระบวนการคิดพิจารณาร่วมกับจินตนาการ และประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ส่งผลให้ตัวศิลปินเองต้องมีสถานะเป็นผู้นำของกลุ่มพื้นที่เฉพาะทางการสร้างสรรค์นั้นด้วย

จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

กรณีชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอสี่ริมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยศิลปินสมหมาย มาอ่อน มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดการสร้างสรรค์ ด้วยการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวง ตามแนวทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ โดยพิจารณาองค์ประกอบด้านต่างๆ ที่เป็นไปได้ สำหรับการสร้างขั้นตอนปฏิบัติในกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) บทบาทของศิลปิน 2) การกำหนดคุณสมบัติและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ 3) วิธีปฏิบัติการสร้างสรรค์ และ 4) ผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์

1. บทบาทของศิลปิน

การให้ความสำคัญแก่ศิลปินเป็นอันดับแรก ในฐานะเจ้าของแนวคิดและผู้ปฏิบัติให้เป็นตามเป้าหมาย ศิลปินมีบทบาทในเรื่องดังนี้

1.1 เลือกพื้นที่เฉพาะ เริ่มต้นด้วยความเกี่ยวข้องกับระหว่างศิลปินกับพื้นที่ที่นำไปสู่เหตุผลและเป้าหมายในการเลือก ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบัน ที่นำไปสู่การดึงดูดบุคคลอื่นให้เป็นผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์ และความโดดเด่นของพื้นที่ที่นำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ และบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์

ความเกี่ยวข้องของศิลปินกับชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เป็นความคุ้นเคยและประสบการณ์จากการเดินทางไปมาหาสู่ตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อติดตามมารดาไปค้าขายจากบ้านเกิดอำเภอฟานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และความคุ้นเคยจากการว่าจ้างชาวทุ่งหลวงให้ทำงานเครื่องปั้นดินเผาสำหรับงานสร้างสรรค์ของศิลปินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เรื่อยมา ทำให้เห็นลักษณะทางกายภาพของทั้งชุมชนและชาวทุ่งหลวงที่คุ้นเคยกัน จึงนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและแนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์

1.2 กำหนดเป้าหมายเฉพาะ หลังจากได้เลือกพื้นที่ และเก็บข้อมูลทั้งอดีตและปัจจุบันตามข้อ 1.1 ทำให้ศิลปินกำหนดเป้าหมายและแนวคิดหลักของการสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

จากการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล และปฏิบัติงานสร้างสรรค์ที่ผ่านมาของศิลปิน พบลักษณะเฉพาะทางพื้นที่ ด้วยเป็นชุมชนโบราณแห่งหนึ่งบนเส้นทางถนนพระร่วง ที่มีผู้อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องจากอดีตจวบจนปัจจุบัน พื้นฐานทางสังคมของสมาชิกในชุมชนแสดงวิถีวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมาอย่างชัดเจน มีความโดดเด่นในการใช้ทักษะเชิงช่างสร้างงานหัตถกรรมประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาชนิดเอิร์ทเทนแวร์ (Earthenware) จนเกิดเป็นอาชีพที่ได้สืบทอดมาสู่ปัจจุบัน เป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของสมาชิกในชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนเป็นที่รู้จักสู่ภายนอกในระดับประเทศได้ในขณะเดียวกัน

1.3 วางแผนแนวปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ จากเป้าหมายที่ชัดเจนทำให้ศิลปินสามารถเลือกและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่นในเบื้องต้น เพื่อสร้างแรงดึงดูดให้เกิดการเข้าร่วมและแนวปฏิบัติ การกำหนดแนวคิดหลักทั้งในส่วนการสร้างรูปทรงและเนื้อหาชิ้นงาน และการออกแบบสถานการณ์เลือกพื้นที่เฉพาะ และขั้นตอนปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ เพื่อแสดงผลเมื่อสิ้นสุดกระบวนการร่วมสร้างสรรค์

สำหรับความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างศิลปินกับบุคคลในพื้นที่สร้างสรรค์นั้น เริ่มต้นจากเรื่องทักษะเชิงช่างด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา พัฒนาไปสู่ประสบการณ์ร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของพื้นที่ และเป็นตัวนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับชาวบ้านรายแรก ที่มีความคุ้นเคยจากการว่าจ้างให้ทำงาน จึงต้องการปรับคุณภาพวิถีชีวิตให้สะดวกต่อการดำรงชีพและ

ปฏิบัติงานปั้นดินเผา ด้วยระดับความคุ้นเคยที่มากขึ้น ในฐานะคนบ้านเดียวกันที่มีวิถีวัฒนธรรมเหมือนกัน สื่อสารด้วยถ่วงทำนองการพูดจาภาษาเดียวกัน ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงเชื่อมโยงกันเข้าด้วยความสัมพันธ์ที่เด่นชัดทางกายภาพ คือ การเริ่มต้นมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับชาวบ้านในพื้นที่ และทางโนภาพ คือ ความผูกพันระหว่างผู้คนสองชุมชนผ่านวิถีชีวิตที่มีต่อกันระหว่างพื้นที่ ในขอบเขตภูมิหลังทางวัฒนธรรมจากประสบการณ์และความทรงจำ เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน และประเพณีท้องถิ่น ที่ถูกหยิบมาใช้เป็นตัวเชื่อม ผ่านการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนระหว่างกันหลายครั้ง จนในที่สุดเกิดการยอมรับไว้นับถือเชื่อใจ และตัดสินใจเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ โดยสมัครใจ พร้อมทั้งส่งต่อไปยังบุคคลอื่นในพื้นที่ด้วย

1.4 ดำเนินการให้การปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างเป็นรูปธรรม

2. การกำหนดคุณสมบัติและบทบาทผู้ร่วมสร้างสรรค์

จากความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างศิลปินกับบุคคลในพื้นที่สร้างสรรค์ ที่เริ่มต้นจากชาวบ้านซึ่งเคยรับจ้างผลิตดินเผาให้ศิลปินพัฒนาไปสู่การกำหนดรายละเอียดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์ และบทบาทในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติของทั้งศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการสื่อสารผ่านบทสนทนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิด ที่ใช้เป็นจุดร่วม ในเนื้อหาด้านวิถีวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ คือ เรื่องประเพณีเทศกาลงานบุญประจำปีพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุดรธานี ช่วงวันเพ็ญขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสาม มาฆบูชา ของชาวบ้านแถบภาคเหนือตอนล่าง โดยเฉพาะชาวบ้านทุ่งหลวงบนเส้นทางถนนพระร่วงที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตเมื่อครั้งอาณาจักรสุโขทัย จวบจนปัจจุบัน ตามความเชื่อในช่วงชีวิตหนึ่งของชาวพุทธ ต้องเดินทางไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ให้ได้สักครั้งหนึ่ง ด้วยนามาซึ่งอันศักดิ์อันสูงสุด เพราะเป็นสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมา

คุณสมบัติของกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์ จึงมีที่มาจากชาวบ้านในข้อ 1.1 ที่เป็นผู้เชื่อมศิลปินกับผู้ร่วมสร้างสรรค์รายอื่นเข้าด้วยกัน บนพื้นฐานความคุ้นเคยส่วนบุคคล การยอมรับ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นตัวดึงดูดให้บุคคลอื่นสมัครใจเข้าเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ในเบื้องต้น ด้วยวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ผ่านการสนทนาด้วยเรื่องประสบการณ์ร่วมสมัยและความทรงจำส่วนบุคคล ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมเรื่องประเพณีเทศกาลงานบุญประจำปีพระแท่นศิลาอาสน์ เช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ยังเกี่ยวข้องกับความสามารถทางการปั้นดิน ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชาวทุ่งหลวงด้วย เพราะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนฯ ที่ศิลปินต้องการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในแง่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ร่วมสร้างสรรค์ โดยศิลปินได้เลือกใช้เป็นเทคนิคในการสร้างรูปทรงผลงานร่วมสร้างสรรค์ ในส่วนของตัวชิ้นงานที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์

3. วิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์

จากคุณสมบัติและการกำหนดบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ถูกนำไปพิจารณาเกี่ยวกับการสร้างวิถีปฏิบัติของทั้งศิลปินและกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์ ที่แบ่งออกเป็นเรื่อง 1) เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติ 2) ขั้นตอนการแสดงปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และ 3) การนำเสนอกระบวนการและผลการร่วมสร้างสรรค์

3.1 เครื่องมือที่ใช้ปฏิบัติ

ศิลปินได้เลือกต้นทุนวัฒนธรรมที่เป็นความโดดเด่นของพื้นที่สร้างสรรค์ คือ เทคนิคการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด้วยการปั้นดินและเผาไฟต่ำ มาใช้เป็นเทคนิคการสร้างรูปทรงผลงานสำหรับผู้ร่วมสร้างสรรค์ ที่เน้นความเป็นอิสระทางด้านกระบวนการทางความคิดและการสร้างรูปทรง ด้วยเทคนิคและเนื้อหาจากวิถีวัฒนธรรมตามประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ร่วมสร้างสรรค์

ศิลปินได้สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านการสนทนา การร่วมนำเสนอความคิดเห็น และการตัดสินใจร่วมกัน ที่นำไปสู่การสร้างปฏิบัติการและกิจกรรมศิลปะ ให้แสดงลักษณะการร่วมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิดหลักเรื่องการร่วมสร้างสรรค์ และประสบการณ์การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม เนื่องในเทศกาลงานบุญประจำปีพระแท่นศิลาอาสน์

ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์และกิจกรรมศิลปะ ถูกออกแบบให้เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และกระชับความเข้าใจ เสริมสร้างกำลังใจในการทำงาน และเผยแพร่การร่วมปฏิบัติสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ในระยะแรกของกระบวนการ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

3.2 ขั้นตอนการแสดงปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์

จากการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในข้อ 1.2 ศิลปินต้องเลือกและจัดเตรียมพื้นที่เฉพาะสำหรับสถานการณ์และปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางความคิด เทคนิคเชิงช่างทางการสร้างชิ้นงาน และการดำเนิน

กิจกรรมศิลปะ ทั้งนี้ ได้แบ่งขั้นตอนการทำงานเป็นสองส่วน คือ การปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ผ่านปฏิบัติการและกิจกรรมศิลปะ และการสร้างชิ้นงานของศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละราย

ศิลปินได้ออกแบบโครงสร้างหลักของวิธีปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ ด้วยปฏิบัติการและกิจกรรมศิลปะอย่างน้อยสองครั้ง และกำหนดรายละเอียดของขั้นตอนด้วยวิธีเสนอความคิดเห็น ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติร่วมกันกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ กำหนดพื้นที่เฉพาะของสถานการณ์ ช่วงเวลา บทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผู้มีส่วนร่วมที่เป็นสมาชิกของชุมชน แต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ ซึ่งถูกชักชวนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์กิจกรรมศิลปะโดยสมัครใจ ด้วยการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ที่มีต่อสมาชิกรายอื่นในชุมชน

ทั้งนี้ ได้กำหนดเป้าหมายของกิจกรรมแรกในช่วงเริ่มต้นการทำงาน ด้วยการนำวิถีวัฒนธรรมเรื่อง ความเชื่อและแนวปฏิบัติของชาวทุ่งหลวงมาใช้ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ สร้างการยอมรับระหว่างศิลปินกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผู้มีส่วนร่วม และเผยแพร่ปฏิบัติการสู่สังคมผ่านสมาชิกชาวทุ่งหลวงที่เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ ด้วยการใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการกระทำที่กำหนดขึ้น ผ่านการสนทนา ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมตามความเชื่อ และการสัมนาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งนี้ เพราะกระบวนการทำงานร่วมกัน มีระดับการแสดงออกและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมีผลต่อการแสดงบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากผู้มีส่วนร่วม และผลลัพธ์ของกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ในท้ายที่สุดด้วย

ภาพ 4 กิจกรรมไหว้ครู-ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1 โดยผู้ร่วมสร้างสรรค์และผู้มีส่วนร่วมชาวทุ่งหลวง

กิจกรรมที่สองของปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ได้ถูกออกแบบให้ดำเนินการในพื้นที่เฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักทางเนื้อหา เรื่องประเพณีทางพุทธศาสนาเนื่องในวันเพ็ญเดือนสาม มาฆบูชา เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ด้วยการกำหนดรูปแบบการทำบุญด้วยการใช้ชิ้นงานดินเผาที่ศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้สร้างขึ้น และสร้างรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างไปจากอดีตในบางขั้นตอน แต่สามารถสืบทอดเป็นเทศกาลประจำปีของชุมชนต่อไปได้

สำหรับการสร้างสรรค์ชิ้นงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละรายนั้น ดำเนินไปภายใต้แนวคิดหลักที่ศิลปินกำหนดขึ้น เพื่อใช้เชื่อมความคิดของผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละรายเข้าด้วยกัน แต่เน้นความเป็นอิสระทางการใช้ประสบการณ์ ความทรงจำ จินตนาการ ทักษะ

เชิงช่างในการขึ้นรูปและปั้นดิน เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่เป็นส่วนของผลงาน ซึ่งแสดงการร่วมสร้างสรรค์และสุนทรียะศิลป์ในผลงานในแบบการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปินตามแนวคิดของชาร์ล กรีน และนำเสนอสู่ผลการร่วมสร้างสรรค์สู่สาธารณะผ่านกิจกรรมศิลปะและการจัดแสดงในท้ายที่สุด

ภาพ 5 กิจกรรมศิลปะสู่สาธารณะ ณ วัดบึงภูเต่า อำเภอศรีมามาศ ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ครั้งที่ 2

การสร้างชิ้นงาน ตามแนวคิดหลักทางด้านเนื้อหาเรื่องการเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม ที่สืบเนื่องจากเทศกาลงานบุญประจำปี พระแท่นศิลาอาสน์ มีรายละเอียดของประสบการณ์และความทรงจำส่วนบุคคลที่เป็นอิสระต่อกัน ศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละรายได้ตีความ และสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปทรงของชิ้นงานที่แตกต่างกันไป แต่มีจุดร่วมทางเนื้อหาตามแนวคิดหลัก และเทคนิคการปั้นดินและเผาเป็นตัวเชื่อมผลงานของแต่ละคนเข้าด้วยกัน

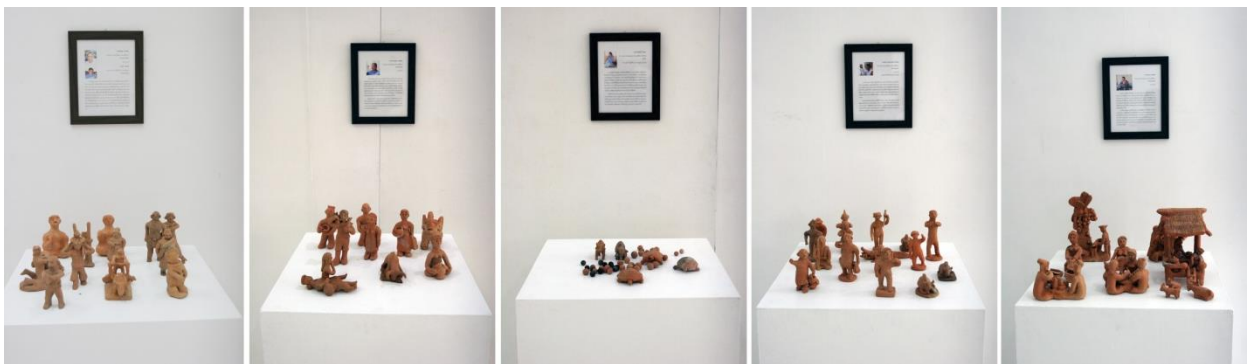
3.3 การนำเสนอกระบวนการและผลการร่วมสร้างสรรค์

ศิลปินได้นำเสนอกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะในพื้นที่เฉพาะ ที่ได้ออกแบบขั้นตอนปฏิบัติสำหรับการร่วมสร้างสรรค์ และทำการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวการนำเสนอปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมศิลปะ หลังจากนั้น จึงนำเสนอภาพกิจกรรมในนิทรรศการร่วมกับผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ภายใต้แนวคิดหลัก

การนำเสนอผลงานร่วมสร้างสรรค์ในท้ายที่สุด ถูกจัดแสดงภายใต้นิทรรศการที่มีแนวคิด “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสามฯ” ตามที่ศิลปินได้กำหนดไว้ ด้วยวิธีการติดตั้งและจัดวางผลงานแต่ละชุด ที่มีความแตกต่างกันทางรูปทรงและภาพลักษณ์ จากความเป็นอิสระของศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ทุกราย แต่สามารถเชื่อมโยงและเป็นหนึ่งเดียวกันได้ภายใต้แนวคิดหลัก เพื่อแสดงสุนทรียะศิลป์ผ่านการผสมผสาน อัตลักษณ์ส่วนบุคคลสู่สาธารณะ ตามแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับศิลปิน

ภาพ 6 ผลงานดินเผา และการจัดวางของผู้ร่วมสร้างสรรค์

ภาพ 7 การจัดแสดงผลงานผู้ร่วมสร้างสรรค์

ภาพ 8 การติดตั้งและจัดวางเพื่อการนำเสนอผลงานผู้ร่วมสร้างสรรค์

4. ผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์

นอกจากผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในการวิจัยสร้างสรรค์แล้ว ผลตามแนวปฏิบัติศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ยังเป็นตัวระบุความสำเร็จของกระบวนการที่สำคัญด้วย เนื่องจากการทำงานร่วมกันมีความเกี่ยวเนื่องระหว่างความเป็นส่วนตัวของศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ กับวิถีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ตามกระบวนการทำงาน ซึ่งมักมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสังคม (ทั้งในส่วนของเนื้อหาและการสร้างรูปทรง

ผลงาน) และเน้นความเป็นอิสระต่อกันในกระบวนการทางความคิดและการปฏิบัติ จึงทำให้ไม่อาจจะบวกลบเอาผลของผลปฏิบัติการได้อย่างชัดเจน แต่สามารถแยกอธิบายตามโครงสร้างการทำงานเป็นสองประเด็น คือ ผลต่อบุคคลที่เป็นผู้ลงมือปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และผลต่อสังคม

ผลอย่างเป็นรูปธรรมหรือการเดินทางไปสู่เป้าหมายที่กำหนดขึ้น ของกระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ต่อบุคคลนั้น มีทั้งต่อศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ในลักษณะที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกัน ในเบื้องต้นเมื่อเกิดการตัดสินใจเข้าเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ของบุคคลอื่น ด้วยการยอมรับและเชื่อมั่นในศิลปิน และ/หรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ศิลปะแล้ว ผู้เข้าร่วมย่อมหวังผลว่าสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงทางบวกให้เกิดขึ้นแก่ตนได้ แล้วจึงลงมือร่วมปฏิบัติการสร้างสรรค์ตามขั้นตอนต่างๆ ที่ศิลปินกำหนด จึงถือเป็นผลประการหนึ่งจากเป้าหมายทางการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปิน

ผลตามเป้าหมายทางการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของศิลปิน ในการใช้ความรู้และศิลปะเป็นเครื่องมือ นำไปสู่การพัฒนาสังคมตามแนวทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ที่แสดงลักษณะร่วมสมัยอย่างเป็นสากล ด้วยการหลอมรวมศิลปะและวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน ตามสภาพความจริงของแต่ละพื้นที่ อันเป็นต้นทางไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์โครงสร้างทางสังคม ด้วยการลงมือปฏิบัติของผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ และมีตัวผลงานศิลปะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการทำงาน จุดมุ่งหมายและผลดังกล่าว คือ ผลจากการกระทำตามบทบาทและหน้าที่ของศิลปินร่วมสมัย ด้วยความบริสุทธิ์ใจและเป็นจริง

การนำศิลปะเข้าสู่ชุมชนด้วยการใช้ทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นสื่อและเทคนิควิธีการสร้างรูปทรงผลงานศิลปะ ในกระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับชาวบ้านทุ่งหลวง ทำให้กลุ่มชาวบ้านมีสถานะทั้งที่เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์และบางส่วนเป็นผู้ชมที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรม จึงเป็นผลตามเป้าหมายของกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีความสมบูรณ์ เพราะผู้ชมกลุ่มนี้เองได้กลายเป็นผู้ชมศิลปะกลุ่มใหม่ เกิดประสบการณ์การรับรู้ใหม่ และมองเห็นแนวทางในการใช้ประโยชน์จากศิลปะ เพื่อสร้างสรรค์สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลสะท้อนด้านบวกกลับมายังตัวบุคคลที่เข้าร่วม ในด้านการแสดงตัวที่เด่นชัดของกลุ่ม การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม หรือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความนับถือในตนเองให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การสร้างค่านิยม และการสร้างภาพตัวแทนกลุ่ม (Laia Guillet, 2017) ที่แสดงเป้าหมายทางสังคม ด้วยการนำศิลปะเป็นเครื่องมือ

บทสรุป

ทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบกระบวนการสร้างสรรค์ที่ศิลปินร่วมสมัยนิยมใช้ เป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาสังคม ด้วยการนำเสนอแนวคิดที่แสดงความเป็นร่วมสมัยทั้งในด้านรูปแบบและช่วงเวลา ตามสภาพความเป็นจริงของสังคมและสถานการณ์แวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละพื้นที่และแนวคิด ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ ร่วมกับประสบการณ์สร้างสรรค์ของศิลปิน ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ด้วยการนำลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์เป็นแนวทาง ในการกำหนดบทบาทของศิลปิน คุณสมบัติและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ วิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ เพื่อแสดงลักษณะของปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ในพื้นที่เฉพาะให้เกิดความชัดเจน โดยใช้ต้นทุนทางวิถีวัฒนธรรมในขอบเขตพื้นที่สร้างสรรค์ เป็นตัวกระตุ้นการแสดงบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งตัวศิลปิน ผู้ร่วมสร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์ภายในกรอบแนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์ ที่แสดงลักษณะเฉพาะของกระบวนการดังต่อไปนี้

1. เป็นการร่วมปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานด้วยความสมัครใจของสมาชิกในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย บนพื้นฐานของความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกัน
2. ลักษณะผลงาน สร้างสรรค์ด้วยการใช้วัตถุดิบ ทักษะและเทคนิคทางช่าง ที่เป็นต้นทุนทางวิถีวัฒนธรรมของชุมชน
3. ผู้ร่วมสร้างสรรค์มีอิสระทางความคิดและการปฏิบัติในการเข้าร่วมกิจกรรม สร้างรูปทรง และเนื้อหาผลงาน จากประสบการณ์และจินตนาการส่วนบุคคลที่มี
4. สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเสนอความคิด และการตัดสินใจร่วมกันระหว่างศิลปิน ผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผู้มีส่วนร่วมผ่านการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกันภายใต้แนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์
5. สร้างความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์

6. มีความเด่นชัดของตัวผู้ร่วมสร้างสรรค์ จากการรวมตัวกัน และเผยแพร่ผลงาน ที่เกิดจากการปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ผลงาน ประติมากรรม เทคนิคปั้นดินและเผา

7. ผลงานสร้างสรรค์ที่ได้มีความเป็นเอกภาพ แสดงสุนทรียะศิลป์ และความสัมพันธ์ระหว่างศิลปิน ผู้ร่วมสร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการทำงานตลอดทั้งกระบวนการ และตัวผลงานในท้ายที่สุด

คุณสมบัติทั้ง 7 ประการของปฏิบัติการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ได้ชี้ให้เห็นถึง ลักษณะเฉพาะที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างทางรูปแบบตามทัศนะของนักวิชาการ เช่น การทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความ สนิทสนมคุ้นเคย (ข้อ 1) แต่มีความเป็นอิสระต่อกันทางความคิดและการแสดงออกของผู้ร่วมสร้างสรรค์ (ข้อ 3) ตามทัศนะของชาร์ล กรีน หรือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์ (ข้อ 6) กับศิลปินที่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์ (ข้อ 4) ตามทัศนะของ แกรนท์ เฮช เคสเทอร์ ในเรื่องของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสังคม ด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับกลุ่มบุคคล อื่น โดยมีแนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์เป็นตัวเชื่อมโยง ทำให้เกิดความร่วมมือกัน

ทั้งนี้ มีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากต้นทุนวิถีวัฒนธรรมของชุมชน (ข้อ 2) ซึ่งถือเป็นประเด็นความแตกต่างในเรื่องพื้นที่เฉพาะ เป็น ตัวกำหนดให้กระบวนการสร้างสรรค์มีวิถีวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางสังคมในขณะนั้น ตามแนวคิดที่ สอดคล้องกันของนักวิชาการ มาเรีย ลินด์ และ ดอลอเรส กาลินโด ว่า ส่งผลต่อระดับการแสดงบทบาทการปฏิบัติของผู้ร่วม สร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกัน และผู้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะผูกพันกับพื้นที่เฉพาะ นอกจากนั้น คุณสมบัติเฉพาะ บุคคลของกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์ ยังนำไปสู่ผลจากปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ในแง่บวก (ข้อ 5) อันเกิดขึ้นจากความเป็นเอกภาพและ คุณค่าของผลงานในท้ายที่สุดตามลักษณะในข้อ 7

เอกสารอ้างอิง

Boeckel, J. v. (2009). **Participation in art-making "IHME. Clay and the Collective body" with Antony Gormley.**

Retrieved January 10, 2021, from Aalto University: <https://research.aalto.fi/en/publications/participation-in-art-making-ihme-clay-and-the-collective-body-wit>

Bourriaud, N. (2002). **Relational Aesthetics.** Dijon, France: Les Presse Du Reel.

Carey, C. L. (2016). **Embodying the Sacred: Marina Abramović, Transcultural Aesthetics, and the Global Geography of Art.** Phd., University of California. San Diego.

Christo and Jeanne Claude Foundation (2021). **L'Arc de Triomphe, Wrapped. (2021).** Retrieved September 9, 2021, from Christo and Jeanne Claude Foundation: <https://christojeanneclaude.net/artworks/arc-de-triomphe-wrapped/>

Farlex Inc. (2003-2021). **The Free Dictionary by Farlex: collaboration.** Retrieved November 20, 2020, from The Free Dictionary by Farlex: <https://www.thefreedictionary.com/collaboration>

Farlex Inc. (2003-2021). **The Free Dictionary by Farlex: participation.** Retrieved November 20, 2020, from The Free Dictionary by Farlex: <https://www.thefreedictionary.com/participation>

- Galindo, D. (n.d.). **Theories of Participation and Collaboration in Art**. Retrieved January 22, 2021, from Goldsmiths.academia.edu/DGalindo:
https://www.academia.edu/8902589/Theories_of_Participation_and_Collaboration_in_Art_How_these_factors_generate_meaning_in_cultural_projects
- Gormley, A. (2019). **Antony Gormley Project Clay and the Collective Body, 2009**. (Antony Gormley) Retrieved June 30, 2019, from Antony Gormley:
<https://www.antonygormley.com/projects/item-view/id/277#p1>
- Gormley, A. (2019, January 1). **Antony Gormley Project Field, 1989 - 2003**. Retrieved June 30, 2019, from Antony Gormley: <https://www.antonygormley.com/projects/item-view/id/245#p0>
- Green, C. (2001). **The Third Hand: Collaboration in Art from Conceptualism to Postmodernism**. Minneapolis, MN, USA: University of Minnesota Press.
- Kester, G. H. (2011). **The One and the Many: Contemporary Collaborative Art in a Global Context**. Durham, North Carolina, USA: Duke University Press.
- Laia Guillaumet, D. R. (2017). **The Double Face of Collaborative Art: The Exchange of Theory and Practice**. Retrieved April 2019, from Interartive a Platform of Contemporary Art:
<https://interartive.org/2013/10/collaborative-art>
- Lind, M. (2009). **Complications; On Collaboration, Agency and Contemporary Art**. (N. Möntmann, Ed.) Public: Art / Culture / Idea , 39 (Spring), 52-70.
- Tribute, T. J.-M. (2021). **Basquiat and Warhol: a collaboration between two art geniuses**. Retrieved September 9, 2021, from Jean-Michel Basquiat Site Tribute:
<http://www.basquiat.cloud/basquiat-warhol-collaboration/>